

Predmet C-831/19

**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda**

Datum podnošenja:

14. studenoga 2019.

Sud koji je uputio zahtjev:

Tribunale di Milano (Italija)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

31. listopada 2019.

Tužitelji:

Banco di Desio e della Brianza SpA

Banca di Credito Cooperativo di Carugate e Inzago sc

Intesa Sanpaolo SpA

Banca Popolare di Sondrio s.c.p.a.

Cerved Credit Management SpA

Tuženici:

YX

ZW

Predmet glavnog postupka

Ovršni postupak – Pljenidba nekretnina

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Tumačenje članka 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima i članka 6. i 7. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na

hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.), konkretno, s obzirom na situaciju u kojoj jamac na temelju propisa o zaštiti potrošača zahtijeva od suda da ocijeni nepoštenost ugovorne odredbe.

Prethodna pitanja

(a) Protivi li se i pod kojim uvjetima člancima 6. i 7. Direktive 93/13/EEZ u vezi s člankom 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, nacionalno pravo kao što je ono navedeno, kojim se ovršnom sudu onemogućuje da provede suštinski nadzor pravomoćne sudske ovršne isprave ako potrošač, koji je bio svjestan svojeg statusa (svijest koja je prethodno bila isključena prema sudskoj praksi), zahtijeva provedbu takvog nadzora?

(b) Protivi li se i pod kojim uvjetima člancima 6. i 7. Direktive 93/13/EEZ u vezi s člankom 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, nacionalno pravo kao ono kojim se – s obzirom na implicitnu pravomoćnost u pogledu nepostojanja nepoštenosti ugovorne odredbe – ovršnom sudu, koji odlučuje o prigovoru u pogledu ovrhe koji je podnio potrošač, onemogućuje da ispita takvu nepoštenost i može li se smatrati da postoji takvo ograničenje čak i ako je, u pogledu sudske prakse koja je na snazi u trenutku nastupanja pravomoćnosti, ocjena nepoštenosti odredbe bila onemogućena zbog izostanka kvalifikacije jamca kao potrošača?

Navedeni propisi Unije

Povelja o temeljnim pravima

Direktiva 93/13/EEZ

Navedene odredbe nacionalnog prava

Decreto legislativo 6 settembre 2005, n. 206 (codice del consumo) (Zakonodavna uredba br. 206 od 6. rujna 2005.) (Zakonik o zaštiti potrošača), konkretno članak 33. stavci 1. i 2. točke (t) i (u):

„1. Odredba ugovora koji je trgovac sklopio s potrošačem smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s dobrom vjerom na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka koje proizlaze iz ugovora.

2. Smatraju se nepoštenima, ako se ne dokaže suprotno, odredbe kojima se s obzirom na njihov predmet ili svrhu:

[...]

t) na štetu potrošača propisuju prekluzije, ograničenja u pogledu mogućnosti podnošenja prigovora, odstupanja od nadležnosti suda, ograničenja u pogledu

podnošenja dokaza, prebacivanja ili izmjene tereta dokazivanja, ograničavanja ugovorne slobode u odnosima s trećima;

u) kao sjedište suda nadležnog u sporovima utvrđuje mjesto koje nije mjesto potrošačeva boravišta ili izabranog prebivališta [...]”.

kao i članak 36.:

„1. Odredbe koje se smatraju nepoštenima u smislu članka 33. i 34. ništetne su, dok ugovor ostaje valjan u preostalom dijelu.

[...]

3. Ništetnost djeluje samo u korist potrošača, a sud je može utvrđivati po službenoj dužnosti”.

Kratki pregled činjeničnog stanja i postupka

- 1 Banco di Desio 18. studenoga 2005. sklopio je ugovore o jamstvu s osobama YX i ZW. Ti su ugovori o jamstvu predstavljali jamstvo za dugove jednog trgovačkog društva (u daljnjem tekstu: glavni dužnik).
- 2 Nakon što je zaprimio platni nalog, protiv kojeg nije podnesen prigovor pa je stoga postao pravomoćan, Banco di Desio pokrenuo je postupak pljenidbe nekretnine u odnosu na imovinu u vlasništvu YZ-a i ZW (od koje su oboje posjedovali polovicu).
- 3 U navedenom su postupku sudjelovali ostali tužitelji, vjerovnici u različitim svojstvima YX-a i ZW, kao i glavnog dužnika.
- 4 Potvrdom o prijenosu vlasništva od 29. siječnja 2013. ZW je postala vlasnica glavnog dužnika, trgovačkog društva u kojem drži 22 % udjela. Međutim, nema naznake da je ZW u pogledu glavnog dužnika ikada obnašala direktorske dužnosti. Osim toga, čini se da je sama ZW zaposlenica drugog trgovačkog društva.
- 5 Na temelju tih činjenica, sud koji je uputio zahtjev isključio je mogućnost da se YX, pravni zastupnik glavnog dužnika, kvalificira kao potrošač, ali je prihvatio mogućnost da se ZW kvalificira kao potrošača.

Glavni argumenti stranaka u glavnom postupku

- 6 Tužitelji osporavaju da se ZW može kvalificirati kao potrošača s obzirom na njezino svojstvo člana u trgovačkom društvu koje je glavni dužnik i na bračnu vezu između nje i YX-a, koji je pravni zastupnik tog glavnog dužnika.

- 7 Osim toga, iz vlasništva nad 22 % udjela glavnog dužnika može proizaći pravo na sudjelovanje u dobiti poduzeća koja je jedini ZW-in dohodak.
- 8 Naposljetku, zbog navodne povrede protumonopolskih pravila osporava se nadležnost suda koji je uputio zahtjev.

Kratki pregled obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 9 Prema sudskoj praksi Cortea suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud, Italija) pravomoćnost obuhvaća ne samo eksplicitnu izreku odluke, nego i razloge koji, iako implicitno, čine logično-pravnu pretpostavku te odluke. Takav pristup primjenjuje se i na platni nalog kojim se nalaže plaćanje određenog novčanog iznosa i koji, ako se ne podnese prigovor, dobiva učinak pravomoćnosti ne samo u odnosu na utuženo potraživanje, nego i u odnosu na osnovu na kojoj se temelji, čime se isključuje svako daljnje ispitivanje razloga kojima se opravdava odnosni zahtjev.
- 10 To načelo sudske prakse, koje se naziva „implicitna pravomoćnost”, temelji se na logičnom argumentu kojim je sud, ako je donio odluku o određenom pitanju, očigledno nedvojbeno riješio sva ostala pitanja koja se smatraju preliminarnima u odnosu na ono o kojem je izričito odlučeno.
- 11 Međutim, nakon ishoda platnog naloga, vjerovnik može nakon dostave naloga za plaćanje i odluke o pljenidbi pokrenuti postupak prisilne pljenidbe. Konkretno, pljenidbom nekretnine vjerovnik, na temelju ovršne isprave, provodi prisilnu pljenidbu (dostavljanjem odluke o pljenidbi) nad stvarnim pravom na nekretnini čiji je nositelj upravo dužnik.
- 12 Prema sudskoj praksi Cortea suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud) postupak pljenidbe, za razliku od deklaratornog postupka, „ne predstavlja kontinuirani slijed pripremnih radnji u cilju jedinstvene konačne odluke, nego slijed potpostupaka odnosno niz samostalnih radnji u cilju donošenja različitih naknadnih odluka”. Naime, u okviru ovršnog postupka, sud izvršava ovlasti izdavanja naloga koje su „ograničene na upravljanje ovršnim postupkom u cilju izvršenja radnji od kojih se taj postupak sastoji u skladu s kriterijima brzine i svrhovitosti postupanja”. Stoga je isključena mogućnost odlučivanja.
- 13 Što se tiče ovlasti koje ovršni sud može izvršavati po službenoj dužnosti, sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku ipak navodi da postojanje valjane ovršne isprave predstavlja uvjet za provedbu ovrhe. Prema tome, ovršna isprava mora postojati tijekom cijelog trajanja pljenidbe, koja bi u protivnom postala nedopuštena. Ovršni sud ima stoga ovlast-dužnost da ispita postojanje ovršne isprave na početku i tijekom cjelokupnog trajanja ovršnog postupka, pri čemu je dužan obustaviti postupak u slučaju njezina nepostojanja. Međutim, ovlast postupanja ovršnog suda po službenoj dužnosti ograničena je tek na postojanje ovršne isprave i ne može se proširiti i na njezin „suštinski sadržaj”.

- 14 Sud koji je uputio zahtjev zatim podsjeća na sudsku praksu Suda prema kojoj „[č]lanak 1. stavak 1. i članak 2. točku (b) Direktive [...] 93/13/EEZ [...] treba tumačiti na način da se ona primjenjuje na ugovor o osiguranju nekretninom koji je fizička osoba sklopila s kreditnom institucijom kako bi jamčila za obveze koje je trgovačko društvo preuzelo prema toj instituciji sklapanjem ugovora o kreditu, kad je ta fizička osoba nastupala za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije i kad nije funkcionalno povezana s navedenim društvom, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev” (rješenje Suda od 14. rujna 2016., C-534/15, Dumitraș, EU:C:2016:700).
- 15 Taj je pristup nedavno prihvatio i talijanski Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud). Naime, taj je sud presudom od 13. prosinca 2018., br. 32225, smatrao da subjektivne uvjete za primjenu pravila za zaštitu potrošača u odnosu na ugovor o jamstvu koji je sklopio član društva u korist društva, treba ocijeniti s obzirom na stranke tog ugovora o jamstvu (a ne zasebnog glavnog ugovora) s naglaskom na veličinu udjela u temeljnom kapitalu kao i na eventualno svojstvo direktora društva koje prima jamstvo, a koje je preuzeo jamac. Valja međutim naglasiti da je prije te odluke Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud) ustaljeno smatrao da se u slučaju postojanja ugovora o jamstvu, subjektivni uvjet u pogledu svojstva potrošača treba odnositi na pokriveno obveze, s obzirom na akcesornost obveze jamca u odnosu na pokriveno obveze.
- 16 Sud koji je uputio zahtjev zatim podsjeća na sudsku praksu Suda prema kojoj se „sustav zaštite koji postavlja Direktiva [93/13] temelji na ideji da se potrošač nalazi u podređenom položaju u odnosu na trgovca, kako u vezi sa sposobnošću pregovaranja tako i u odnosu na razinu informiranosti, što ga navodi na prihvaćanje uvjeta koje je prethodno pripremio trgovac a da nije moguće utjecati na njihov sadržaj”, a „[c]ilj koji se nastoji ostvariti člankom 6. Direktive [93/13], koji obvezuje države članice da propišu da nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošače, ne bi se mogao ostvariti ako bi se oni sami morali pozivati na nezakonitost takvih odredbi. U sporovima koji su često male vrijednosti, nagrade za rad odvjetnika mogu biti veće od predmetnih interesa, što potrošača može odvratiti od toga da pobija primjenu nepoštene odredbe. Iako se u takvim sporovima postupovnim pravilima mnogih država članica dopušta da se pojedinci brane sami, postoji nezanemariva opasnost da, osobito zbog neznanja, potrošač ne istakne nezakonitost odredbe kojoj se protivi. Iz toga proizlazi da se djelotvorna zaštita potrošača može ostvariti samo ako nacionalni sud po službenoj dužnosti može ocijeniti takvu odredbu” (presuda Suda od 27. lipnja 2000., Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, t. 25. i 26.).
- 17 Sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku navodi da je ono što je u presudi Océano bila puka mogućnost suda, presudom od 4. lipnja 2009., C-243/08, Pannon GSM Zrt (EU:C:2009:350) postalo je njegova stvarna obveza da po službenoj dužnosti ispita nepoštenost odredbe od trenutka u kojem, prema formulaciji u točki 35. presude Pannon, raspolaže „za to potrebnim pravnim i činjeničnim elementima” (te ne dovodeći u pitanje potrebu pribavljanja očitovanja volje potrošača da se pozove na nepoštenost i neobvezujuću narav odredbe). Ta je

obveza u skladu sa zadaćom suda da jamči djelotvoran učinak zaštite kojoj su usmjerene odredbe Direktive 93/13.

- 18 Uostalom, Sud je utvrdio da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 predstavlja „odredbu s obvezujućim učinkom kojoj je cilj, s obzirom na slabiji položaj jedne od ugovornih strana, formalnu ravnotežu koju ugovor uspostavlja između prava i obveza ugovornih strana zamijeniti stvarnom ravnotežom koja će između njih ponovno uspostaviti ravnopravnost” i da „narav i važnost javnog interesa na kojem se temelji zaštita koju Direktiva jamči potrošačima opravdavaju to da nacionalni sud bude obavezan po službenoj dužnosti ocijeniti je li ugovorna odredba nepoštena i time ispraviti neravnotežu između potrošača i trgovca” (presuda Suda od 26. listopada 2006., C-168/05, Mostaza Claro, EU:C:2006:675, točke 36. i 38.). Relevantnost interesa na kojem se temelji zaštita koja se potrošaču jamči Direktivom 93/13 naknadno je potvrđena i odlukama u kojima je Sud smatrao da je u pogledu načela ekvivalentnosti (ograničeno – zajedno s načelom djelotvornosti zaštite – na načelo procesne autonomije država članica) članak 6. Direktive 93/13 ekvivalentan nacionalnim pravilima koja u okviru nacionalnog pravnog poretka imaju status pravnih pravila javnog poretka (među ostalim, presuda Suda od 21. prosinca 2016., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo, EU:C:2016:980, t. 54.).
- 19 Sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku u tom smislu smatra da je riječ o odlukama kojima se primjenom kako načela ekvivalentnosti tako i načela djelotvornosti zaštite, nacionalnom sudu pripisuju istražne ovlasti po službenoj dužnosti (među ostalim, presuda od 9. studenoga 2010., C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt., ECLI:EU:C:2010:659) i o odlukama kojima se pod određenim uvjetima predvidjelo mogućnost neuzimanja u obzir učinaka pravomoćnosti.
- 20 Što se tiče potonjih, sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku podsjeća na presudu Suda od 6. listopada 2009., C-40/08, Asturcom, EU:C:2009:615, u kojoj je Sud u točki 53. utvrdio da „nacionalni sud koji odlučuje o prijedlogu za izvršenje konačnog arbitražnog pravorijeka mora, prema nacionalnim postupovnim pravilima, po službenoj dužnosti ocijeniti nesukladnost između arbitražne klauzule i nacionalnih pravila javnog poretka te je također obavezan po službenoj dužnosti ocijeniti nepoštenost te klauzule u odnosu na članak 6. Direktive 93/13”.
- 21 U toj presudi Sud je isključio mogućnost da španjolski sud koji odlučuje o prijedlogu za izvršenje arbitražnog pravorijeka koji nije osporavan i koji je donesen u postupku u kojem potrošač nije sudjelovao, može u skladu s načelom djelotvornosti zaštite po službenoj dužnosti ispitati nepoštenost određene ugovorne odredbe (u predmetnom slučaju odredba kojom je određeno sjedište arbitražnog tijela).
- 22 Sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku navodi da je u istom predmetu nezavisni odvjetnik Trstenjak donio drugačiji zaključak smatrajući da je ispitivanje koje nacionalni sud provodi po službenoj dužnosti uglavnom u skladu s

ciljem zaštite potrošača koji se želi postići Direktivom 93/13 i da se nedjelovanje potrošača u postupku iz kojeg je proizašla ovršna isprava (postupak koji se, među ostalim, konkretno nije vodio pred sudom) može otkloniti prilikom izvršenja te isprave.

- 23 Sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome je li ugovor o jamstvu koji su sklopili Banco di Desio i ZW u skladu s člankom 33. stavkom 2. točkom u) Zakonodavne uredbe br. 206 (i s odgovarajućom odredbom Direktive 93/13).
- 24 Budući da ZW nije podnijela prigovor u pogledu tog platnog naloga, on je u skladu s nacionalnim pravnim pravilima i sudskom praksom stekao učinak pravomoćnosti te se (nepostojeća) nepoštenost odredbi sadržanih u ugovoru između društva Banco di Desio i tuženice ZW treba sada smatrati predmetom implicitne pravomoćnosti.
- 25 Vjerovnici smatraju da se time isključuje mogućnost ispitivanja nepoštenosti ugovornih odredbi, čak i s obzirom na presudu Asturcom.
- 26 Međutim, sud koji je uputio zahtjev dvoji o izravnoj primjenjivosti te sudske prakse s obzirom na, s jedne strane, razlike koje postoje između talijanskog i španjolskog prava i, s druge strane, posebnosti konkretnog slučaja.
- 27 Kao prvo, postupak koji je pokrenuo Asturcom nije bio kontradiktoran postupak te je nakon njegova završetka sud u (fizičkoj) odsutnosti dužnika (koji je bio pasivan već prilikom donošenja ovršne isprave) mogao isključivo izdati ili ne izdati opći nalog za izvršenje.
- 28 Međutim, u ovom je slučaju dužnik, koji se već uključio u postupak, izrazio želju da se pozove na (moguću) nepoštenost ugovornih odredbi. Stoga se čini da se prekinulo dužnikovo nedjelovanje koje je prethodilo nastupanju pravomoćnosti. Nakon što se pozvao na svoj status potrošača, dužnik je preuzeo aktivnu ulogu, pri čemu je navodio brojne odredbe i njihovu nepoštenost na koju se želio pozvati.
- 29 Što se tiče drugog faktora, koji se odnosi na posebnost konkretnog slučaja, sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da u trenutku izdavanja platnih naloga još nisu bile donesene odluke kojima je Sud utvrdio mjerila u skladu s kojima se i jamac može smatrati potrošačem. Prema tome, u tom je trenutku bila isključena mogućnost da se ZW, i prilikom osporavanja platnog naloga, pozove na nepoštenost odredbi koje su sadržane u ugovoru sklopljenim s trgovcem te ZW (upravo s obzirom na ustaljenost sudske prakse Cortea suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud)) nije mogla ocijeniti svoj status potrošača.
- 30 Prema tome, zbog razumljivog neznanja ZW nije mogla na svjestan način odlučiti hoće li se pozvati na zaštitu koju ima kao fizička osoba koja je sklopila ugovor u svrhu koja nije povezana s profesionalnom djelatnosti koju je eventualno obavljala. Slična svjesna odluka bila je međutim moguća samo nakon pokretanja postupka pljenidbe u trenutku u kojem u skladu s nacionalnim pravom ipak nije

bilo moguće neuzimanje u obzir učinaka odluka koje su sadržane u platnim nalogima.

- 31 Stoga se sud koji je uputio zahtjev pita može li se u konkretnoj situaciji postojeće pravo smatrati primjerenim elementom kojim bi se onemogućilo ili prekomjerno otežalo ostvarivanje prava koja su dodijeljena potrošaču na temelju nacionalnog zakonodavstva kojim se prenosi Direktiva 93/13 i dopušta li se potrebom da se dužniku osigura djelotvorna zaštita, provedba provjere nepoštenosti odredbi ugovora na temelju kojeg je izdan platni nalog, iako je taj platni nalog postao pravomoćan zbog nepodnošenja prigovora.
- 32 Što se tiče drugog prethodnog pitanja, sud koji je uputio zahtjev primjećuje da je, s obzirom na nacionalna postupovna načela, nepostojanje nepoštenosti odredbi ugovora o jamstvu predmet implicitne pravomoćnosti.
- 33 Iz toga proizlazi, s jedne strane, da se ne može pozvati na nepoštenost takvih odredbi u postupku o meritumu i, s druge strane, da nije dopušten prigovor protiv ovrhe ako se taj prigovor temelji na razlozima koje je stranka trebala iznijeti prilikom donošenja ovršne isprave.
- 34 U svojoj presudi od 26. siječnja 2017., Banco Primus (EU:C:2017:60), Sud je isključio mogućnost da je nacionalno zakonodavstvo protivno Direktivi 93/13 u dijelu u kojem španjolski propis „nacionalnom sudu zabranjuje da po službenoj dužnosti preispita nepoštenost odredaba ugovora zaključenog s prodavateljem robe ili pružateljem usluga, ako je već odlučeno o zakonitosti svih odredaba ugovora u odnosu na tu direktivu u pravomoćnoj odluci” (točka 49.). Međutim, u istoj je presudi Sud presudio da „u slučaju postojanja jedne ili više ugovornih odredaba čija eventualna nepoštenost još nije ispitana tijekom prethodne sudske kontrole spornog ugovora koja je okončana pravomoćnom odlukom, Direktivu 93/13 valja tumačiti na način da je nacionalni sud kojem se potrošač uredno obratio u okviru izvanrednog prigovora dužan, na zahtjev stranaka ili po službenoj dužnosti, ako raspolaže za to potrebnim činjeničnim i pravnim elementima, ocijeniti njihovu eventualnu nedopuštenost” (točka 54.) i da „kada se nacionalni sud, u slučaju kada je prethodno ispitivanje spornog ugovora dovelo do donošenja pravomoćne odluke, ograničio na ispitivanje po službenoj dužnosti u odnosu na Direktivu 93/13 samo jedne ili pak samo nekih od odredaba tog ugovora, ta direktiva nacionalnom sudu – kakav je onaj iz glavnog postupka, kojem se potrošač uredno obratio u okviru izvanrednog prigovora – nalaže da, na zahtjev stranaka ili po službenoj dužnosti, ako raspolaže za to potrebnim činjeničnim i pravnim elementima, ocijeni i eventualnu nedopuštenost drugih odredaba tog ugovora. Naime, bez takve bi se kontrole zaštita potrošača pokazala nepotpunom i nedostatnom te ne bi predstavljala ni prikladno ni djelotvorno sredstvo za prestanak korištenja te vrste odredaba, suprotno onomu što predviđa članak 7. stavak 1. Direktive 93/13” (točka 52.).
- 35 S obzirom na prethodna razmatranja, sud koji je uputio zahtjev smatra da Sud, iako je isključio mogućnost ne uzimanja u obzir učinaka eksplicitne

pravomoćnosti, nije ispitao usklađenost instituta kao što je onaj implicitne pravomoćnosti s člancima 6. i 7. Direktive 93/13 i s člankom 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

- 36 Stoga sud koji je uputio zahtjev pita međutim mogu li zahtjevi pravne sigurnosti na kojima se temelji pravomoćnost proizvesti jednake učinke, u smislu stabilnosti odluke, u slučaju eksplicitne pravomoćnosti kao i u slučaju implicitne pravomoćnosti ili se, nasuprot tomu, člancima 6. i 7. Direktive 93/13 u vezi s člankom 47. Povelje dopušta neuzimanje u obzir učinaka implicitne pravomoćnosti ako je odluka koja je postala (implicitno) pravomoćna očito protivna pravu na djelotvoran pravni lijek.
- 37 Drugim riječima, sud koji je uputio zahtjev pita dopušta li se pravom na djelotvornu zaštitu, koje proizlazi iz članaka 6. i 7. Direktive 93/13 u vezi s člankom 47. Povelje, potrošaču da na temelju prigovora protiv ovrhe osporava suštinski sadržaj sudske odluke koja je postala pravomoćna, iako njome nije izričito odlučeno o nepoštenosti ugovornih odredbi.

RADNI DOKUMENTI